

363

281

86

ՅԱԿՈՒԲ Կ. ԱՐԱՊԵԱՆ

(ՍԵԼՆԳ)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(Քերթում)

Հայասանի փառայեղ անցեալը,

Արի նոս ներկան,

Եւ յուսպից ապագան:

ԳԻՃ 50 ՍՆԴ.

1913

Տպարան «ՈՍԿԵՒԱՐ» Մ. Յ. Լոպատեան — Վառնա

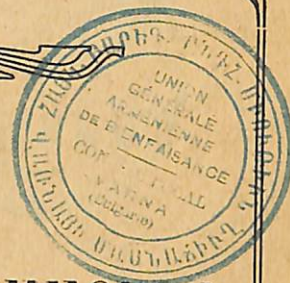
891.39
U-82

1 JAN 2009

19 NOV 2019

ՅԱԿՈՒԲ Կ. ԱՐԱՊԵԱՆ

(Սեւեց)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(Քերթած)

Հայասանի փառայեղ անցեալը,

Արիւնոս ներկան,

Եւ յուսալից ապագան:

Գին 50 Անգ.

1913

Տպարան „ՈՍԿԵՒՍԸ“ Մ. Յ. Լոպատեան - Վառնա

21.02.2013

27634

181

ԶՕՆ ԴՈՒՋՆԱՔԵԱՅ

Ս Օ Տ Ի Ա Ք Ն Ա Կ

Ազնուաճախի Տնօրեն

Պ Ա Ր Ո Յ Ր Պ Ա Ր Ո Ն Ե Ա Ն Ի

Յորչափ սանին, օրեր կեանքիս քաղծագին,
 Յորչափ վառե, կայծը հոգւոյս կանթեղին.
 Զ'պ'սի մոռնայ երախտագէտ սիրսս, Չեզ
 Որոյ նւան կուգայ Չօնեյ զայս գ Չեզ:

Հեղինակը

57125-66

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ծննունդ առիւր, Ասիային արգանդէն,
Եղեմն եղաւ օրօրանդ լուսեղէն,
Արեգակն՝ ալ երանութեան նոյն, պահուն
Մկրտեց քեզ, իւր շողերով փողփողուն:

Զեփիւռները, հեղիկ շունչով վէտ 'ի վէտ
Մրմնջեցին քեզ, օրօրներ բերկրաւէտ
Եւ թեւերով իւրեանց փափուկ օդային,
Ի գոգ սրտիդ, իմնդի շաղեր լեցուցին:

Ծաղիկները բազմաբուրեան, դիւթազեղ
Ընդգրկեցին զքեզ, բոյրով սիրազեղ,
Եւ հազուցին երանութեան պատմուճան,
Շինելով զայն, թաւիչներով երվնազան:

Օրհներգաբան սոխակները շինեցին
 Իւրեանց բոյնը, 'ի գոգ ծաղկանց գիւթային
 Եւ երգեցին գեղգեղներով անհատնում
 Մեղեդիներ, եթերային, անպատում:

Թափթփեցաւ լուրթ գմբեթէն եթերին
 Սուրբ սերմերը արիութեան բնածին,
 Որք՝ մտնելով, արգտնդից մէջ կուսային
 Մարմնացուցին քաջութիւնը երկնային:

Այդ մարմնացեալ, արիութիւնք երկնային,
 Մարտնջեցան ընդդէմ խմբոց սատանին.
 Սեւ սարսուռներ տալով, նոցա սրտերուն,
 Կտարտեցին ժանիքները մահաթոյն:

Արտաշէաներ և Վարդաններ վեհափառ,
 Ծնունդ առին այդ սերմերէն անսպառ,
 Եւ փայլեցան ընդ հորիզոնն փառքերուն,
 Զերգ արեւներ լուսաճաճանջ, շողջողուն:

Յանկարծ եկան, ծուէնները ամպերուն,
 Ազատակու հորիզոնդ փողփողուն.
 Եւ հետզհետ բազմանալով նոյն հետան
 Ժպխտներուդ արեգակին մերձեցան:

Եւ ուղեցին լափել, Արփիդ շողջողուն,
 Երախովը խաւարակուռ ամպերուն,
 Բայց չ'ստացան սեւ իղձերը գոհացում,
 Զի դեռ վառ էր, և շղերն՝ էր փալիլում:

Ընդ փոյթ եկան, ուրիշ ամպեր հոծ, դաժան
 Այդ զաղփաղփուն սեւ ամպերուն օգնութեան
 Եւ ցոյց տալով, ժանտ ժանիքներ մահաթոյն
 Սպառնացին մարել, արփիդ շողջողուն:

Մռայլ ամպեր, սարսուռներով համօրէն
 Եկան անդուստ, փարառնի աշխարհէն
 Եւ խաւարի շղթաներով, սարսուռն
 Կաշկանդեցին արեգակդ առ կայծուռ:

Այսպէս շիջաւ, յովկէանի խաւարին,
 Ժպխտներուդ, նշուլագեղ բոց արփին.
 Եւ կաթկթեց, իսկոյն ամպէն ճըփճփուն
 Սարսուլից արհաւիրքը վշտերուն:

Պիղծ արգանդէն, այդ խաւարին մահս'տուեր
 Դուրս վիժեցան, բելիարներ բօթաբեր.
 Որք՝ հոգւոյդ մէջ, պտջացուցին բնածին
 Սարսուռները, անիծակուռ գեհնային:

Այդ մարմնացեալ ոարսափները գեհննին
բռնեցին քեզ, վոճմակներով մոլեզին
Եւ ներկեցին արիւնտով ծիրանի,
Սուսերները, անիծակուռ գեհննի:

Ընդ փոյթ զքեզ, մերկացուցին բրտօրէն
պատմուճանէն երանութեան, լուսեղէն.
Եւ հազցուցին սուզի քուրճը, սեւաթոյր
Ընդելուզեալ տատակներով սայրասուր:

Անիծակուռ շլթաններով գերութեան
կապեցին քեզ, խժոժութեամբ մ'անասման
Եւ թափեցին վերայ դէմքիդ վեհաշուք,
Գեհննածին ատելութեան մաղձն'ու թուք:

Զերդ սղբուկներ, երակներէդ ծըծեցին,
Հիւր արիւնդ, անյագօրէն, մոլեզին.
Եւ լեցուցին 'ի մէջ սրտիդ կարեւելք
Հրազէնին ժանրոտ թոյնը, մահարեր:

Վերայ կուրծքիդ, կայծերովը գեհննին
Մահա'ափիւռ խարոյկները, վատեցին.
Եւ շունչովը պղղծ հաւատքին ժանտարոյր
Արծարծեցին բոցը կիզիչ, մահարոյր:

Այդ բոցերէն մեծ խարոյկին հր'հոտան
Աւերակաց մոխրակոյտեր գոյացան.
Այսպէս բրին, բուրաստանդ անապատ
Շրջապատուած մացառներով փշապատ:

Վերայ փխրուն աւերակաց մեծ կոյաին
Արիւնաթոյր ժանտ մահիկը պարզեցին.
Եւ արիւնի ճահիճին մէջ սարսուռն,
Ղետեղեցին իւրեանց գահը երերուն:

Այդ գահոյքէն ժանտատեսիլ սատանին
Ոճիրներու կայծակները գոտացին.
Որք՝ աւերիչ, կիզիչ բոցով առ լցուն
Սպանացին զոյսութեանդ կապերուն:

Յապուշ կրթեալ, այդ շանդերէն հր'հոտան
Եւ զլլխած բուրումներէն հիւր արեան,
Արձակեցիր հայեացքներդ խնդրագին
Ոճիրներու հրաբորբոք զարբնոցին:

Պաղատապին հայեացքներդ մարեցան
Ընդ հուպ, արեան ճահիճին մէջ հիրերփնեան
Ինկաւ այսպէս, յոյսերդ ալ սեւեռուն
մէջ ծուզակին պատրանքներու հմայուն:

Մտէդ փրթող աղաղակով ողբական,
և նայուածքով աղերարկու, գթութեան
Պաղատեցար պաշտպանութիւն գրկիցէն
Զի, թումբ դնէր, այդ հեղեղին առջեւէն:

Բայց նա, չ'ուզեց, լսել ձայնդ ողբական,
Թոյլ տուաւ որ, հոսին հեղեղք հիւր արեան.
Փշուեցաւ այսպէս ձայնդ խնդրագին.
Ընդհարելով անդթութեան խարակին:

Մերձ գրացւոյդ, օգնութենէն յուսահատ
Յուզի գրիւր որդիներդ հարազատ
Զի, բերեն քեզ բխր խոցերուդ բալասան
Արեմուտքի պերճ աշխարհէն բերկրութեան:

Յուզի անկան, նոքա ընդհուպ փութագին
բեռնաւորուած, խորձերովը մեծ ցաւին:
Այսպէս գացին, մուրիկները գթութեան
Քարշ տանելով շղթաները գերութեան:

Կարաւանը մուրիկներուն գթութեան
Հասաւ մեծղի գրանց առջեւ եւրոպեան
և գողոցուն բազուկներով փութագին
Բաղինց գրունք արդարութեան ու գութին:

Յուցարբելով մեծ խորձերը ցաւերուն,
և սգապատ խորութիւնը վէրքերուն
Կողկողագին, հեծեծանքով խնդրեցին
Բալասան մը, այդ վէրքերուն փութագին:

մուրիկներուն այդ անհատնում բզբերէն,
և անընդհատ, սրտախորձ արեւոսէն
Չանձրայթ դգաց, շահախնդիր եւրոպան
Բացաւ խարսն, դուռնիքը կեղծ գթութեան:

վեց բժիշկներ . . . . մեծանոցակ, բանկրուն
մասնաղէտներ արդարութեան վէրքերուն
երեւեցան գրան առջեւ կեղծ գութին
Քողարկուած զիմակովք կեղծիքին:

Հարեանցի ակնարկով մը, նայեցան
Փոսխտացած այդ վէրքերուն ցահասան,
Բայց չ'ուզեցին խորը քննել վէրքերուն
Ծանրութիւնը կշեւլ ցաւէ խորձերուն:

Երկնջեցան թէ, մի' գուցէ այդ վէրքին,
Լեղի թոյնը թափի խրեանց հաճոյքին.
Ներշնջելով պատիր յոյսեր շուտ, բուժման,
Փափաքեցան ճամբու դնել կարաւան:

Դեղագիր մը պատրաստեցին փութագին
Գրելով հոն զեղեր արագ բուժումին
և ըսին թէ, այդ զեղերով շուտ, խսկոյն
Պիտի բուժին խոր վէրքերը մահաթոյն:

Ըսին նաև, թէ՛ այդ զեղգիր ձեր վէրքին,
Պիտ՛ զրկուի մարդակերաց արքային,
Զի, պատրաստէ զեղօրայքը անյապաղ
Նւ զրկէ ձեզ, արագարար անդանդաղ:

Կարտանը այդ յոյսերէն զօրացած,
Հրաժեշտ տալով, վին կաճաւին բժշկաց
Ճամբաց ելաւ գէպլէ աշխարհն, վշտերուն
Բերելով քեզ, քաղցրութիւնը յոյսերուն:

Ակնկառոյց, և անձանձիր նայեցար
Ոճիրներու մեծ դարբնացին ընդերկար,
Զի, տեսնէիր սուրճանդակը ժպիտին,
Ծիածանը աղատութեան Արեգին:

Փուճ էր սակայն, մացառէն վարդ որոնել
և գեհնէնէն աղատութիւն սպասել.
Փուճ էր յուսալ, մահէն ժպիտ կենսածին
և գթութիւն ճիրաններէն զազանին:

Գողաց յանկարծ, աշխարհդ սեւ սարսուռով,
Գոռգոռացող կայծակներուն անդոհով,
և բացուեցաւ զերեզմանի անդունդներ,
Բոնկումէն այդ շանթերուն կենսաւեր:

Արծարծուեցաւ այսպէս հուրը, խարոյկին
Կոտտանքներն՝ ալ փառխտացած հին վէրքին
և ծանրացաւ շղթաները զերութեան
Բարդումովը, օղակներուն բոնութեան:

Դեզի փոխան, մարդակերաց վատ արքան
Տուաւ այսպէս, թունաթաթախաբալտան,
Անրջային յոյսից այսպէս փունջն յետին,
Թառամեցաւ ժանտ շունջովը հոծ ցաւին:

Ալ, պարտասած, արգարութիւն մտբալէն
և յուսահատ կեղծ գթութեանց դռներէն
Փղճկած՝ վէրքին խորութեանէն անաւոր
Նաւեցար վեր. Եհովային Երկնաւոր:

Լալանտաջ, և հայեացքով նուազուն
Ի դուճ անկեալ, բաղուկներով կարկառուն
Երկնարնակ Տիրոջ, գահէն անյարիր
Պաշտպանութիւն և գթութիւն հայցեցիր:

'Ի ցոյց գրիր նորա, կուրծքդ բազմատոց
 վերայ ճակտիդ, զի գուճած՝ վշտաց ամպեր հոծ
 և հայցեցիր զի սոսյ վէրքիդ բալատան
 վանէ ճակատեդ, ամպը մաայլ, թագծու թեանս:

'Ի ցոյց գրիր, նաև չղման գերութեան
 Տուայտանքի՝ ծանր խաչը, հին գարեան
 Աղաջեցիր զի, այդ կապանք խորտակէ
 և դարաւոր ծանր բաձը վերցնէ:

Ի ցոյց գրիր, նաև դամբանք սգաւոր
 և դարբնոցը սճիրններուն անաւոր
 Խնդրեցիր որ, փակէ դամբանք մոզոքին,
 և կրծանէ մեծ դարբնոցը, սճիրին:

Այսպէս երկա՛ր, ու դարերով ողբացիր
 Սրտիդ խորէն, աղաղակներ թոցուցիր,
 Բիւր պաղատանք, աղերսանքներ բազմազան
 Օգուտ չ'ունէր, զի, նիրհամ էր Եհովան:

Սակայն, հուրը մեծ խաբսյկին մշտավատ
 Հեազհետէ կ'արծարծուէր անդադար
 և հրդեհը կը տարածուէր ամէն զի
 Լափլիզելով հողիները ծաղկատի:

Յանկարծ, փրթաւ, ճայմը անկդ. երկնքէն
 Թնդացնելով Տիեզերքը համօրէն.
 Վրէ՛ժ . . . վրէ՛ժ . . . որոտացին դաշտ ու սար
 Վրէ՛ժի կայծեր տեղացնելով անդադար:

Ազգուելով բարկ բուրումէն արխնին
 և դարաւոր գոջումներէդ, ողբազին
 Զարթնեց այսպէս Աստուածդ, հին վրէժին
 Թօթափելով թմրութիւնը, խոր քունին:

Կրակ առին, այդ կայծերէն տարածուն
 հին վրէժիդ Վեստֆնները մարմրուն.
 և դուրս պոթկաց լավաները վրէժի
 Տարածուելով անմիջապէս. ամեն զի:

Այդ կայծերը, հին վրէժիդ դարաւոր
 Ներթափանցեց խոլոյն սրտից վիրաւոր
 և արթնցուց. բռնկումը այդ կայծին
 Որդիներդ, սև թմբիւրէն խոր քունին:

Թօթափեցին այդպէս նինջը դարերու,
 և վերջ տուին երեմեական ողբերու.
 Հաւաքուելով խումբ, կազմեցին փութագին
 և նետուեցան կրկէսը մեծ պատիւին:

Ստրկութեան անարգանքը ուսամբարձ,
կարաւաններ ստրուկներու գետնամած,
Հին վրէժի բոցը իւրեանց սրտի մէջ
Գացին, իյնալ պատիւներու դաշտին մէջ:

Ինկան անոնք, գաղափարի մարտիկներ
Սօին պսակ գորշ կապարէ անվեհեր
և այդ պսակ բռնած, թեւօք շողջորուն
տարին առ օտն վրէժինդիր Աստուծուն:

Ռազմիկներու տողանցումը զունդ ի զունդ
Իւրեանց վազքի զբոցթի տակ թունդիթունդ
Ընթացան այդ նիր ուղիէն սիգապանծ,
Ցեղի վրէժն՝ աջքերնուն մէջ կուտակուած:

Ընթացան այդ, տուայտանքի ուղիէն
Մացառապատ արցունքներու աշխարհէն,
Աներկեւան, զիւցաղուններ անձնուրաց
Արիութեան հաստ զրահը զգեցած:

Վրէժի շանթեր, գողգողացին աջաց մէջ
Ռազմի առղեր թրթռացին չրթանց մէջ
Գրոճ տունին, վոճմակներու յանդիման
Թոցնելով սեւ պողպատէն չունջ մահուան:

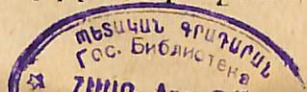
Դողդեցաւ Տիեզերքն՝ ալ համօրէն
մահաափիւռ սեւ մետաղին թնդիւնէն
և զիտապատ զլորեցան ստիւներ
գիշերատիպ անդնդոց մէջ մահատուեր:

Քառաթեւի զողգոթաին զառի վեր
ելան նաև վրէժինդիր Շաքէներ
Ստրկութեան փոշիները թօթափած
Հին վրէժի կայծերէն՝ ալ զօրացած:

Ներշնչուած տառապանքէն դարաւոր
մարտիկները երիտասարդ ալեւոր
Պատուաստուած զիւցաղներու շինուկով
Չուլուեցան հոն, վրէժինդիր խումբերով

Անխառնակ սարերու լերկ կատարներ
Աւեր դաշտեր, և քարքարուտ ուղիներ
Արիւններուն թանձր խառով ձեփեցին
և ծիրանի երանգովն՝ ալ ներկեցին:

Արիւններու անձրեւն՝ այսպէս անդադար
կաթկթեցաւ կաթիլներով անհամար
և զոյացաւ այդ շիթերէն արիւնին
կարմիր ծով մը յորձանքներով մոլեգին:

Հայդուկներու դիակներն՝ ալ փութագին
եկան դիզուիլ սգաթաթախ քո, լանջքին.
Ձոր գրկեցիր համակ սէրով ակաղձուն
Որպէս, բաղեղ սիրակարօտ սարդենւոյն:

Այսպէս եղաւ, լանջքդ խորունկ գերեզման
վաստակարեկ հողիներու հանգրուան.
Ուր՝ պիտ' ներձեն, ածխները սուրբերուն
մէջ գամբանին, մահապառուեր սարսուռն:

Այդ Դամբանի բնդերներէն սգապատ
Պիտի զարթնու, մօտուստ, այգը չողապատ
և զերդ փխնիկ այդ ածխէն Մուրբերուն
Պիտի յառնէ ժպիտներդ մարմրուն:

Պիտի բացուին, յայնժամ՝ ցոլքէն Արեգին
Բիւրեղ գրունք, լուսաժպիտ եղեմին
և ծագիկներ խնծիղներու բոյլ է բոյլ
Պիտի փթթին նորեկ արփուոյն է նշոյլ:

Պիտի չորնան յայնժամ՝ ժպտին ցոլքերով
Արցունքներու Գանգեհաները հապճեպով.
և ամեհի կարմիր ծովը արիւնին
Պիտի ցամքի, վառ չողերէն Արեգին

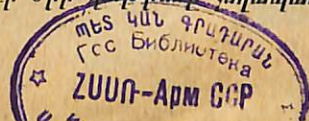
Պիտ' փտարուի մռայլ մէղքը, թախիծին
Մտրակովը երանութեան լուսածին.
Պիտ' անձեռին այսպէս, վշտի հոծ ամպեր
Կորսուելով զերդ վաղախոյս մի ստուեր:

Պիտի բուժին, սրտիդ վէրքեր բիւրաւոր
Անդորրութեան բալասանով զօրաւոր.
Պիտի վերնայ տուայտանքի խաչը մեծ
Որոյ վերայ նահատակներ տանջուեց:

Պիտի զարթնու, զարունդ ալ կենսաբեր
Ի տես արփուոյն նշոյլներուն լուսաբեր.
Յայնժամ թողլով, սուգի քուրճը փչապատ
Պիտ' զգենայ ծիրանիներ ոսկեպատ:

Իսկոյն ծիծառք, կարօտախտէն սրտուեր
կայծակէն թաց սլանալով բնդ այեր
Պիտի գառնան իւրանց բոյնը ժպտագին
Հրաժեշտ տալով, օտարութեան աշխարհին:

Կ'ընդնշմարուի աժմէն՝ ի գող մշուշին
Ծիածանը վաղորդայնի Արեգին
և յօյսերու հորիզոնէն միկապատ
Կ'ընդնշմարուի ծիր լաթիկներ չողապատ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0329940

27634

891:99

U-82